



Posudek vedoucí práce na magisterskou diplomovou práci

Barbory Skálové:

Nevlastní mateřství v českém kontextu

Předkládaná diplomová práce Barbory Skálové patří podle mého názoru celkově do kategorie vynikajících, v mnoha ohledech nadprůměrných prací.

Kritika práce je činností i povinností oponenta či oponentky, jako vedoucí práce se tedy zaměřím na její pozitivní a silné momenty. Předně považuji za důležité vyzdvihnout především to, že autorka pracovala po celou dobu nesmírně samostatně a aktivně a promptně reagovala na veškeré kritické připomínky a komentáře, které ode mě obdržela v začátcích, a posléze zejména v závěrečných fázích, svého výzkumu a psaní práce. Zde byly mé poznámky hlavně metodologického a strukturálního rázu. Diplomantka byla schopná se s nimi velmi kompetentně vypořádat a posunout práci (zejména její analytickou část) na vyšší kvalitativní úroveň. Hlavní penzum psaní a analýzy práce diplomantka zvládla sama, nutno podotknout, že na vysoké úrovni. Jako jedna z mála studujících měla diplomantka svou práci pečlivě rozvrženou a zcela hotovou dva měsíce před odevzdáním. Poslední měsíce již probíhaly finální konzultace, komentáře a „čištění“ práce. Takto precizně připravený průběh diplomové práce se velmi vyplatil, výsledná podoba práce je analyticky propracovaná a stylisticky kultivovaná.

Barbora si vybrala ke své diplomové práci téma, které je v odborné literatuře, zejména české, relativně málo zpracované. Zároveň se jedná o téma, které je spojeno s mnoha stereotypy a mýty v mediálním a populárním diskurzu, jejichž rozklíčování a dekonstrukce prostřednictvím analýzy narativních rozhovorů s devíti ženami, které jsou samy v pozici nevlastních matek, byly jedním z hlavních cílů diplomové práce. Pro diplomantku se navíc jedná o téma hluboce osobní, které rezonuje s její vlastní subjektivitou a pozicí nevlastní matky. I když jsem se této osobní dimenze zpočátku trochu obávala, diplomantka v průběhu práce dokázala, že je schopná nejen potřebného odstupu, ale zároveň kritické (sebe)analýzy vlastní pozicionality. Nevlastní mateřství diplomantky tak ve finále představuje obohacení a nikoliv limit práce.

Předložená práce vyniká mimořádnou formulační a argumentační kvalitou (zejména teoreticko-koncepční části), formální a stylistickou pečlivostí, a adekvátně zpracovaným citačním a poznámkovým aparátem. V teoreticko-koncepční části vynikají zejména propojené pasáže věnované mateřství jako sociálnímu konstrukt (19-28) a diskuzi konceptu nevlastního mateřství (29-38). Práce se vyznačuje velmi dobrou a konzistentní strukturou; originální a přínosnou empirickou částí, založenou na výborně zpracované analýze provedených narativních rozhovorů a podle mého názoru nadprůměrně zpracovanou interpretací dané analýzy. V průběhu práce autorka dokládá

svou znalost širokého penza domácí i zahraniční odborné literatury na dané téma i schopnost aktivně a kriticky s ní pracovat. Bářin explicitní feminismus, poháněný respektem k ambivalenci a její analytické rozplétání komplikovaných vztahů a významů v kontextu různých rodinných konstelací nevlastního mateřství, považuji za největší přínosy předložené práce. Barbora ve své diplomové práci výstižně (formulačně i analyticky) ukazuje, v čem spočívá podstata a smysl feministického myšlení, které je ostře kritické a zároveň otevřené a vstřícné k různým formám jeho uchopení a praktikování.

Práce jako celek je velmi čtivá a daří se jí také nadstandardně propojit teoreticko-koncepční část s částí analytickou, což bývá častou slabinou studentských prací. Na rozdíl od mnohých jiných diplomových prací předložená práce Barbory Skálové nepůsobí „studentským“ dojmem, ale je vyzrálým formulačním i analytickým produktem.

Metodologicky je práce podle mého názoru přesvědčivá. V porovnání s jinými pracemi je metodologický úvod možná až nezvykle „rozvleklý“ (39-48), což ale přičítám pozitivnímu uvědomování si a snaze adekvátně se vypořádat s vlastní angažovaností v tématu. Reflexe, která je většinou shrnuta do jedné či maximálně dvou pasáží, je v předkládané práci rozvedena do šesti separátních podkapitol (volba výzkumné metody; výzkumný vzorek: hledání komunikačních partnerek; okolnosti ovlivňující realizaci výzkumu; etika výzkumu; vlastní pozicionalita; průběh rozhovorů). I když je celková diskuse etické dimenze práce a okolností realizace výzkumu velmi dobrá, na některých místech dochází k překryvům a redundancím, které jsou zbytečné. Každopádně považuji za velmi dobré rozhodnutí vydat se cestou narativních, místo polostrukturovaných rozhovorů. Autorce výběr této metody umožnil získat komplikovanější a hlubší odpovědi, než by bylo možné získat v průběhu statických klasických rozhovorů. Oceňuji také velmi dlouhé a propracované vstupní příběhy komunikačních partnerek (51-73!), které se neomezují na biografická data, ale skutečně nabízejí holistický vhled do životních situací daných žen. Tato volba sice prodloužila celkovou délku práce, nicméně možnost seznámit se s partnerkami v ucelenější podobě čtenářstvu nabízí příležitost lépe chápat jejich názory a postoje v kontextu vybraných citací v dalších kapitolách.

Předložená analýza je kompetentní, kritická a mnohvrstevnatá. Narativní a analytický postup od identity a sebedefinice ženy/nevlastní matky k diskusi rodinných konstelací až k pozici dítěte jako „převodníka“ vztahů považuji za velmi zdařilý a funkční. Za velmi zajímavý závěr, kromě odhalení rozmanitosti role nevlastní matky, která je často stereotypně homogenizovaná, považuji diplomantčino zjištění „nejistoty“ nevlastních matek a jejich kontinuální potřebu „ověřování si“ vlastního sebepojetí, názorů, přístupů a kompetencí v rámci diskuzních fór a populárně-naučné literatury. To zároveň ukazuje, jak velkou moc v sociálních konstrukcích rodiny a rodičovství hrají veřejný diskurz, média a expertní hlasy. Celkově je práce tak čtivá, komplexní a dlouhá (103 stran samotného textu), že při začtení se do ní čtenářstvu paradoxně začínají chybět hlasy mužů/partnerů/otců, kteří jsou pro existenci nevlastního mateřství zcela zásadní (i když fokus na muže samozřejmě nebyl součástí této práce, autorka to i zmiňuje ve svém závěru, a tento postřeh není míněn jako kritika).

U obhajoby by mě nicméně zajímalo autorčino zamyšlení nad dimenzí mužů/partnerů/otců jako aktivních narátorů v kontextu nevlastního mateřství. Byl by podle autorky narativ nevlastního mateřství zcela jiný z pozice partnerů nevlastních matek? Jak by asi dopadla podobná studie o nevlastním otcovství? Došla by k podobným závěrům o

nejistotě vlastního sebepojetí nebo je tato nejistota důsledkem jiného sociálního genderování ženské/mateřské role? Jsou obavy z absence pokrevního biologického vztahu stejně (případně více/méně) podstatné pro muže jako pro ženy? Zahrnutí mužských hlasů a zkušeností, ať již jako partnerů nevlastních matek nebo nevlastních otců ve vztazích s vlastními matkami, se přímo nabízí jako možné navazující téma této práce. Dalším zajímavým momentem pro zamyšlení a diskusi při obhajobě je samozřejmě celkový heteronormativní rámec práce. Všechny komunikační partnerky jsou nevlastními matkami v heterosexuálních vztazích. Jak by se koncept nevlastního mateřství proměnil s proměnou genderových a sexuálních identit? Byly by kladené otázky stejné? Vystaly by podle diplomantky jiné dimenze mateřství, rodičovství a vztahovosti nevlastního mateřství ve stejnopohlavních vztazích?

Na závěr bych chtěla znovu vyzdvihnout celkovou empirickou, koncepční a argumentační mimořádnou kvalitu předložené práce a přesvědčení, že po určitých úpravách je práce jistě vhodná a přínosná i pro publikování. **Práci s potěšením jednoznačně doporučuji k obhajobě a navrhuji známku výborně.**

5. února 2021

doc. Věra Sokolová, Ph.D.
vedoucí práce